

## Néhány szó a harkályok érdekében.

Az „Erdészeti Lapok“ mult évi X-ik füzetében Piso Cornél szaktársunk a harkályokról értekezve, hivatkozva részint a Ratzeburg-Judeich féle műnek legújabb kiadására, részint Altumra, valamint saját tapasztalataira, „a harkályokat már többé nem a hasznos, hanem a kártékony madarak közé sorolja.“ — E tekintetben szerzett tapasztalatai következőkből állanak: hogy a harkályok lúczfenyőtobozokat és egyes tobozrészeket tördelnek, azonfelül lúcz és vörös fenyő tobozból a magot kifejtve, azzal élösködnek, és hogy végre a hasznos erdei hangya (*formica rufa*) pusztításánál rajta érettek.

Piso szaktársunk a többi között állításának igazolásául Altumra hivatkozott; kötelességem szintén e szaktekintély nézeteire illetőleg szavaira reflektálni, sőt saját szavait idézni. Altum ugyanis a többi között (*Forst-Zoologie II. Theil. Vögel*) ezeket mondja:

„Ha csakugyan tényleges értékök után kérdezősködünk, azután a mit ők (t. i. a harkályok) szakadatlan szorgalmas munkásságok által létrehoznak: erre egész röviden általánosan megfelelni lehetetlen“ — továbbá megint folytatja „a gyomor bonczolásából, mely majd az egyik, majd a másik példányon eszközöltetik, hasonlókép biztos következtetések nem vonhatók“; — aztán ismét: „a harkályok, ez az én legbensőbb meggyőződése, soha sem képesek egy az állatot megsemmisítéssel fenyegető kárt már csirájában elnyomni; vagy pedig egy igen kiterjedt és már létező rovarfalást szembetűnőleg alábbszállítani. Az ok abban rejlik, mivel a legtöbb kártékony rovarok egyrészt túlságosan aprók, másrészt pedig mivel a harkályok által megközelíthetlen helyeken élösködnek.“

A többi között említi még azonfelül Altum: „hogy a nagy tarka harkály egyes, de különösen ritkább fanelemeket megko-

pogja (anschlägt) mindannak daczára, hogy ezek ép, egészséges fák, melyekben rovarokról vagy falásról szó sem lehet“. Erre nézve azonban maga Altum megjegyzi: „hogy ezen megsérülés csak ritkán és csak is egyes fán szokott előfordulni, és hogy ez a fa növekvésére semmi hátrányos befolyással nincsen! A gyűrűsfa (Ringelbaum) a pettyezettetés (Tätovirung) által kárt nem szenved; a fa továbbá is erőteljesen fejlődik és nő“.

Bűnül róvják fel még, hogy fenyőmagot, sőt más erdei fák magvait — mint bükk, tölgy, mogyoró, cseresznye stb. magokat esznek, abból élösködnek; tehát a magtermést megkárosítják; s hogy továbbá különösen a zöld és szürke, valamint a fekete harkály a hasznos (?) erdei hangyákat és hangyatozásokat pusztítja! Végre pedig, hogy költő és alvóhelyül szolgáló üregek vájása által a fákban bélkorhadást idéznek elő“.

Ezt előrebocsátva, ellenérveim, illetőleg saját tapasztalatomon alapuló nézeteim e tekintetben a következők:

Állittatik, hogy rovarfalásnál a harkályok (Picidae, Spechte) azt meggátolni, vagy kisebbíteni nem képesek; — igaz, azt magam sem tagadom; de mely madár vagy állat lehet képes egy kiterjedt rovarfalást feltartóztatni vagy pláne megsemmisíteni!? Tudomásom szerint egy sem! Hiszen ha a harkályok képesek lennének minden kárt, mi rovarfalás által keletkezik és keletkezhetik elhárítani; akkor egyáltalában és jelenleg már nem lenne többé kártevő rovar az erdőben!

A mi azon állítást illeti, hogy néha egészséges fákat is megtámadnak, azokat megrongálják; én részemről ezen állítás helyességét tagadom és felteszem, sőt hiszem, hogy a harkályok csak már beteges fákat keresnek fel és támadnak meg; kivételek legfeljebb puha fáknál fordulnak elő, ezek azonban,

ha az ember figyelmesen utána néz és kutat, rendszeren már belkorhadtak.

A harkályok legtöbb esetben a fa külsején, t. i. a kérge és annak repedéseiben keresik élelmüket, kivált télen idején, az ott elbujt hernyókat, rovarokat vagy petéket szedve. Ha most, eltekintve attól, a kérget ilyen helyekről lehántjuk, igen világos, hogy ott absolute semmit sem találunk; ebből tehát mindjárt és apodictice nem mondhatjuk, hogy a harkályok az egészséges fákat, melyekben rovar nincsen, rongálják. Hogy pedig, a hol csakugyan rovarok vannak, a fába lyukat vájnak, azt csak nem rosszallhatjuk, mert először ily fa már anélkül is beteges, majdnem értéktelen és másodszor nem követelhetjük, hogy a harkályok a rovarokat a fából kiszedve azt meg ne rongálják.

Maga Altum mondja: „fontos az erdőgazdára nézve, hogy a harkályok a fenyőfából a fadarázs (*Sirex juvencus* és *gigas*) álcáját és bábját kivájják.“ Már pedig tudjuk, hogy ily kivájásnál a fa nem maradhat egészben.

Mi továbbá azon vádat illeti, hogy mindenféle famagvakkal élösködnek, tehát a magtermést megkárosítják, nézzem a következő: ha magtermő év van, akkor néhány liter nem határoz; hektoliterre vagy nagyobb szembetűnő mennyiségre pedig nem rughat a kár. Hogy a harkályok fenyőmagot esznek, azt magam sem tagadom, ez azonban csak is magtermés és magéréskor, a mikor más rovarféle eledel szükében van, történik, e kár azonban alig szembetűnő: miután a harkályok seregesen együtt sohasem élnek. Hogy azonban fenyőkertek vagy vetések a harkályok által, úgy mint p. o. a pinytek által tönkre tettettek volna, arra még nem volt eset! Egyes tobozok letördelése által, midőn ezek valószínűleg már érettek, közvetve még az erdősitést is elősegítik.

A hangya és az ugynevezett hangyatojás pusztításait

illetőleg maga Altum mondja, hogy a zöld és szürke harkály az erdő belsejét nem igen szokta felkeresni, ott nem igen található, tehát kárt sem okozhat.

Azonfelül tudjuk, a milyen hasznos egyrészt a hangya (*formica rufa*) mint hernyó és bábpusztító, ép oly kártékony lehet az másrészt, minthogy egészen ép, de már levágott lucz- és jegenyefenyőfát, (megbárdolt gerendát és deszkát) különösen annak belsejét az egyes évgyűrűk szerint, tehát rétegenként kivájja és tönkre teszi.

Ehez commentár szükségtelen.

Észleltetett azonfelül, hogy a harkályok a legtöbb esetben az apró fekete és vörös hangyákat, a nagy erdei hangyákat és bolyáikat azonban ritkábban keresik fel! Különben a hol a hangyatojások emberek által nem szedetnek, ott a hangyák számának a harkályok által előidézett csökkenése nem észlelhető.

Tény továbbá, hogy a nagyobb harkályok, különösen télnék idején, azaz addig és akkor, ha az időjárás megengedi, a földben turkálnak, de ez korántsem a hangyák kedvéért, hanem inkább más a földben élő pajódok, különösen pedig áskák (*Gryllotalpa vulgaris* Ltr.) után történik. Sőt a fagyókerek körüli moh és levelekben is keresgélnek, valószínűleg szaglások által vezettelve, mindenféle rovar, báb és pete után. Szintugy tény, hogy nagy mennyiségben a cserebogarat is pusztítják, hasznos voltuk tehát tagadhatlan.

Az üregvájásról szólva: Altum a többek közt azt mondja, hogy míg egyrészt a harkályok önkénytelenül a többi oduban költő madarak részére illő menhelyet készítenek, mely oldalról és tekintetből működésük csak örömmel üdvözölhető, úgy ezen ács munkájuk más oldalról tekintve minket ellenkező nézetűvé teszen. Ez üregvájás által t. i. a fák belső rothadása csak elősegítették, tehát mindenesetre kárnak mondható.

Ez utóbbi megjegyzésben kifejezésre jutott nézetét Altumnak nem osztom, és ellenkező nézetemet következőkkel óhajtom igazolni: „Az üregvájás általában és rendszeren csak ott kezdődik és kezdődhetik, hol egy korhadt ág letört s honnét már a rothadás anélkül is a fa belsejében hatolt volna.“ Köztudomásu dolog pedig, hogy a harkályok csak is többnyire a puha és beteges fák hibás részein az azokban élő rovarokat vadászva, vagy pedig rövid időre szolgáló alvó rejtkehelyök készítése végett vájnak üregeket, vagy helyenként a beteges kérget hántják le; ez azonban még nagy kárnak nem tekinthető. S megengedve, hogy csakugyan megtörténik, miszerint egészséges fába is vájnak üreget, és ez által a fa belseje korhadásnak indult és odvas lett, ez által, szerény nézetem szerint, közvetve ismét és amnyiban csinálnak hasznót, a meny nyiben ezen odvas fák a leghasznosabb erdei állatoknak t. i. a denevéreknek szogálnak ismét rejtke-, alvó- és menhelyül. És köztudomásu dolog, hogy ha egy erdőben valamennyi odvas fa kivágatik, az abban lakó denevérek, ezen nélkülözhetlen és megfizethetlen erdőőrök, nemcsak az erdőt, de a vidéket egészen elhagyják és másba vándorolnak. Mit vesztett pedig egy erdővidék, ha denevérei nincsenek, ezt fejtegetni feleslegesnek tartom. Sajnos, hogy sokan, kiknek kötelességök volna, nem akarják belátni, hogy ezen nélkülözhetlen erdőőrök fenntartása- és szaporítására egyes, anélkül is már értéktelen odvas fákat lábon kellene hagyni, hogy azokban a denevérek és mindenféle üregköltő madarak laktanyájukat felülthessék.

Ha tehát a harkályok, ez előadottak után, az erdőt oly módon, mint a hogy kívánnók vagy gondoltuk, megvédeni nem is képesek, ha mindjárt hasznok nem is szembetűnő és kézzel fogható, mindazonáltal őket absolute káros madaraknak tartani és mondani nem lehet s ezért őket nem is fogjuk

üldözni. Hiszen a veréb ellen sem folytatunk irtó és üldöző harezot, habár aránytalanul sokkal több kárt okoz aratás idején, mint a harkály a fenyőmagban és hangyáknál, és pedig azért, mivel kerteinket sok káros rovartól megtisztítja.

Ezek után a harkályokat ezentúl is a t. cz. szaktársak figyelmébe és megérdemlő kimélésre ajánlani bátorkodom.

Ó-Budán, 1879. deczemberben.

*Rózsay Rezső.*

## Vidéki levelek.

### I.

L i p p a, 1880. februárhó.

*Tisztelt Szerkesztő ur!* Miután a tölgyek iránt újabb időben élénkebb érdeklődés indult meg, nem lesz tán érdektelen némelyest közölni oly vidék erdészeti viszonyairól, mely a tölgynek, úgy szólván, valódi hazája.

A kocsános, kocsántalan, magyar, és csertölgy akként vannak képviselve, hogy a legkülönbélebb átmeneti válfajok merülnek fel, melyek valószínűleg keresztezés folytán támadtak, úgy hogy a botanikust is zavarba ejtheti, melyik fajhoz sorolja.

Igy pl. a kocsános tölgy a legalantabb fekvő vizenyős helyeken, tehát valódi termőhelyén, oly alakban fordul elő, a hogy a gyakorlott szakember közönségesen megismerni tanulta: lombozatja teltebb zöld, levelének enyhébb kanyarulatai vannak, a kocsánok vékonyak s hosszúak, a makk hasonlókép karesubb, hosszukásabb. A domboldalakon s tetőkön lévő tölgyek nem csak magasabb fekvésüknél fogva, de látszatra is úgy tünnek fel, mint kocsántalan tölgyek s csak midőn később látjuk, hogy kocsános makk és gubacs terem rajtuk, csodálkozunk el tévedésünkön. De a kocsán itt már nem oly nyulánk, hanem rövidebb és vaskosabb és néha amnyira megrövidül, hogy kétségesse válnék, vajjon a kocsános vagy kocsántalan